

It is set that one constituents of subjective satisfaction by life are related to the positive settings on co-operation, other – with negative. Propensity to manipulations is related to satisfaction by the state of emotional sphere. The high estimations of cynicism are related to optimism, low level – with satisfaction by life in the aspect of tension and control of negative emotions. A low level of aggressiveness is related to satisfaction by work and communication. A capacity for co-experiencing is related to dissatisfaction by the far of aspects of quality of life.

Keywords: *subjective picture of success of the personality functioning, psychological prosperity, subjective satisfaction by life, settings on co-operation, hostility, aggression, cynicism, empathy, manipulations.*

УДК 159.(075)

І. О. ВІДЕНЄВ,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ СЛІДЧИХ ОВС

Проведено теоретичне та емпіричне дослідження проблеми деформацій професійної правосвідомості слідчих – працівників органів внутрішніх справ. Уточнено поняття «деформація», «професійна правосвідомість», порушено питання особливостей формування деформації професійної правосвідомості, виділено фактори, які впливають на цей процес. Окреслено теоретичні й практичні підходи, які сприяли б попередженню, обмеженню та усуненню деформації професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ.

Ключові слова: *слідчі, деформація, професійна правосвідомість.*

Відчутний вплив на стан правоохоронної діяльності слідчих працівників ОВС справляє їх професійна правосвідомість, стосовно якої накопичено достатньо свідчень щодо її різноманітних деформацій.

Актуальність дослідження деформацій професійної правосвідомості як системно складного соціально-психологічного явища обумовлена низкою чинників з одного боку, соціально-економічні перетворення, які відбулися в сучасному українському суспільстві, відкрили нові можливості для зростання громадської активності, а разом із підвищенням стандартів якості життя, посилили потребу в більшій соціальній захищеності. З іншого боку, втратами багаторічного реформування українського суспільства стали падіння виробництва, скорочення робочих місць і як наслідок цього – якісні та кількісні зміни у структурі злочинності. За нинішніх умов різко зріс рівень соціальних вимог і очікувань щодо діяльності людей, які професійно займаються боротьбою зі злочинністю, розслідуванням злочинів, посилилася увага до правозастосовної діяльності слідчих працівників органів внутрішніх справ; виникла соціально-економічна нестабільність, ускладнена різкою криміналізацією основних сфер суспільного

життя, негативним чином відбилася на правозастосовній діяльності тієї частини слідчих працівників, для якої характерні спотворені правові погляди і уявлення. Як наслідок, почастишали випадки зневажливого ставлення слідчих працівників органів внутрішніх справ до права, закону, прав громадян, інших правових цінностей. При цьому все частіше відзначаються факти порушення закону з використанням службових повноважень, коли слідчі необгрунтовано заарештовують громадян (затримують у кримінально-процесуальному порядку), фальсифікують матеріали кримінальних справ, беруть хабарі. У сформованій ситуації правосвідомість слідчих працівників ОВС потребує серйозної імунізації, а застосовувані нині екстенсивні способи і форми відбору кандидатів на слідчу роботу повинні бути кардинально змінені [1].

Актуальність дослідження в теоретичному плані обумовлена необхідністю вивчення поняття деформації, механізму її утворення, ознак, змісту та форм прояву, які впливають на правозастосовну діяльність слідчих працівників.

У практичному плані актуальність дослідження обумовлена необхідністю своєчасної профілактики, попередження можливих спотворень правосвідомості слідчих працівників ОВС.

Розробкою проблеми деформацій правосвідомості юристів вітчизняна наука цілеспрямовано почала займатися лише від початку сімдесятих років ХХ ст. Останнім часом інтерес до цієї проблеми помітно посилюється. Глибоке і різнобічне вивчення деформацій професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ здійснено в роботах О. М. Бандурки, С. П. Бочарової, О. В. Землянської [1], П. П. Баранова, Н. Л. Гранат, В. Н. Кудрявцева, В. П. Сальнікова, Н. Я. Соколова, В. М. Столовського, І. А. Омельчук [2, с. 81].

Метою цього дослідження є пошук теоретичних і практичних підходів, які сприяли би попередженню, обмеженню та усуненню деформацій професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ.

Реалізація поставленої мети здійснюється у процесі виконання таких завдань:

- дослідження специфічних особливостей правосвідомості слідчих ОВС, її поняття, змісту, функцій;

- вивчення реального стану професійної правосвідомості слідчих органів внутрішніх справ, виходячи з особливостей сучасної слідчої практики, з урахуванням соціально-економічних перетворень, що відбулися, на основі аналізу їх правових знань, ставлення до діючих правових інститутів правового світогляду;

- дослідження поняття, механізму утворення деформацій професійної правосвідомості слідчих органів внутрішніх справ, виявлення її істотних ознак;

- аналіз змісту і вивчення форм прояву деформацій професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ;

- визначення істотних факторів, які сприяють утворенню деформацій професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ;

- розробка пропозицій, спрямованих на попередження, обмеження та усунення деформацій професійної правосвідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ.

Об'єкт дослідження – правосвідомість особистості.

Предмет дослідження – деформації правової свідомості слідчих працівників органів внутрішніх справ.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання: спостереження, порівняльний та контент-аналізи документів, експертне опитування, анкетування.

Емпіричну базу дослідження склали результати вивчення експертного та анкетованих

опитувань 400 працівників слідчих підрозділів органів внутрішніх справ Харківської області.

Отже, деформації професійної правосвідомості формуються під впливом низки конкретних факторів. Серед факторів, що активно і негативно впливають на професійну правосвідомість слідчих працівників і сприяють її деформаціям, особливо роль відіграють наступні:

I. Соціально-економічні: апатія, розчарування слідчих ОВС у службі на ґрунті низької та несвоєчасної оплати праці; низька забезпеченість слідчих житлом та іншими матеріальними благами, необхідними для нормального життя; недостатнє стимулювання активності слідчих із розслідування злочинів; реальна купівельна спроможність грошових одиниць; зайнятість населення у суспільному виробництві; наявність соціальних верств і груп з привілейованими умовами життя, які мають набагато вищі можливості отримувати матеріальні блага; рівень матеріальної забезпеченості основної маси населення.

II. Соціально-правові: недооцінка слідчими сили закону; відсутність у слідчих, членів їхніх сімей, близьких, почуття захищеності від переслідувань і помсти з боку правопорушників; відсутність у слідчих почуття захищеності від наклепів, анонімок, фальсифікацій, доносів, просто необ'єктивної оцінки їх дій; вкрай низький рівень правосвідомості населення.

III. Соціально-психологічні: особливості професійної діяльності: а) перевантаження; б) постійні контакти зі злочинним середовищем; негативна громадська думка з питань діяльності ОВС, представлена засобами масової інформації; соціально-психологічні явища внутрішньогрупової діяльності (негативний вплив товаришів по службі); індивідуально-психологічні особливості: а) темперамент; б) характер; в) емоційно-вольові якості.

IV. Організаційні: кількість особового складу слідчого підрозділу і сполучені з цим навантаження на одного слідчого; авторитарний стиль і відповідні йому методи керівництва; негативні особисті якості керівника.

V. Інтелектуальні: низький рівень професійних знань слідчих; викривлене правове мислення.

VI. Культурно-етичні: недостатньо високий рівень загальної культури самих слідчих; недостатньо високий рівень загальної культури безпосередніх керівників; недостатньо високий рівень культури громадян, з якими слідчі мають контакт у процесі правозастосовної діяльності; низький рівень моральних установок

оточуючих слідчих людей; недостатньо високі вимоги загальнокультурного рівня, пропоновані до особистості слідчого з боку керівництва.

Під час проведення дослідження нами виявлено:

1. Сучасний стан професійної правосвідомості слідчих органів внутрішніх справ у значній мірі деформовано.

2. Деформації професійної правосвідомості слідчих ОВС являють собою системно складне соціально-правове та психологічне явище, наділене низкою конкретних ознак, що характеризується спотворенням, відхиленням від норми всіх або декількох компонентів структури, що викликає негативні зміни, які небажано впливають на особистість слідчого, а також на здійснювану ним правозастосовну діяльність із розслідування злочинів.

3. Ознаками деформацій професійної правосвідомості слідчих ОВС є: а) високий ступінь негативного впливу; б) масовість; в) здатність чинити вплив на суміжні сфери життя суспільства; г) розвиток і рухливість (динамічність); ґ) наявність ступеня суспільної небезпеки.

4. Механізм утворення деформацій професійної правосвідомості слідчих ОВС являє собою порушення, негативне відхилення всіх або декількох компонентів структури правосвідомості від певної норми. При цьому деформації професійної правосвідомості слідчих ОВС не мали б істотного негативного значення, якби вони не були пов'язані з деформаціями ціннісних орієнтацій. Взаємозв'язок і вплив останніх на правові погляди і уявлення, ідеї, правові почуття, установки, правові знання утворює механізм деформацій професійної правосвідомості слідчих ОВС.

5. Деформування професійної правосвідомості слідчих працівників ОВС набуло найрізноманітніших форм та змісту. Поряд з установленими формами деформацій – правовим інфантилізмом, правовим нігілізмом і переро-

дженням виділяються нові, раніше не досліджені форми деформації, зокрема морально-правової форми. Серед них – морально-правовий конформізм, спекулятивно-правовий популізм, негативно-правовий радикалізм.

6. Особлива роль у деформуванні професійної правосвідомості слідчих працівників ОВС належить соціально-економічним, соціально-правовим, соціально-психологічним, організаційним, інтелектуальним, культурно-етичним чинникам.

Висновки. У ролі основних напрямків щодо попередження та усунення деформацій правосвідомості слідчих працівників ОВС можуть бути використані: якісний професійний відбір кандидатів на слідчу роботу; морально-правове виховання; професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації; проведення різного роду наукових конференцій; оздоровлення міжособистісних відносин у слідчому колективі, усунення авторитарного стилю керівництва і використовуваних при цьому методів управління; адекватне застосування в діяльності слідчих працівників матеріальних і моральних форм заохочення; раціональний розподіл штатного навантаження на кожного слідчого.

Теоретична і практична значущість дослідження обумовлена можливістю і доцільністю використання його результатів, по-перше, в науково-дослідній діяльності у процесі подальших розробок проблем деформації професійної правосвідомості працівників різних служб органів внутрішніх справ; по-друге, в ході професійного відбору кандидатів на слідчу роботу, з метою виявлення та усунення особистісної схильності кандидатів до деформацій; по-третє, під час здійснення щоденної управлінської та виховної роботи з особовим складом слідчих підрозділів органів внутрішніх справ.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М. Юридическая психология : [учебник] / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская ; МВД Украины, Нац. ун-т внутр. дел. – Харьков : Изд-во ХУВД, 2002. – 596 с.
2. Баранов П. П. Профессиональное правосознание работников ОВД: теоретические проблемы : учеб. пособие / П. П. Баранов ; МВД СССР, Высш. юрид. заоч. шк. – М. : ВЮЗШ, 1991. – 127 с.

Надійшла до редколегії 05.06.2014

ВИДЕНЕЕВ И. А. ОСОБЕННОСТИ ДЕФОРМАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПРАВОСОЗНАНИЯ СЛЕДОВАТЕЛЕЙ ОВД

Проведено теоретическое и эмпирическое исследование проблемы деформаций профессионального правосознания следователей – работников органов внутренних дел. Уточнены понятия «деформация», «профессиональное правосознание», затронут вопрос особенностей формирования деформаций профессионального правосознания, выделены факторы, влияющие на

этот процесс. Очерчены теоретические и практические подходы, которые способствовали бы предупреждению, ограничению и устранению деформаций профессионального правосознания следственных работников органов внутренних дел.

Ключевые слова: следователи, деформация, профессиональное правосознание.

VIDENIEIEV I. O. FEATURES STRAIN PROFESSIONAL SENSE OF JUSTICE INVESTIGATORS STAFF OF DEPARTMENT OF INTERNAL AFFAIRS

The aim of this study is to find the theoretical and practical approaches that would contribute to the prevention, control and elimination of deformation of professional law enforcement service of justice investigators. The object of study – the person of justice. Subject of research – deformation of legal consciousness investigative law enforcement officers. The study used a complex scientific and special methods of knowledge: observation, comparison and content – document analysis, expert interviews, questionnaires. A theoretical and empirical study of the problem of deformation of justice professional investigators, police officers, clarified the term «strain», «professional sense of justice», touched upon the characteristics of the formation of deformation of professional justice, highlighted the factors that influence this process. Allocated a number of factors, actively influencing the professional sense of justice investigators and facilitate its deformation, among them a special role in the following: socio-economic, socio-legal, social-psychological, organizational, intellectual, cultural and ethical factors. The study of the real state of justice professional investigators of the Interior, based on the characteristics of modern investigative practices, taking into account socio-economic changes that have occurred on the basis of their legal knowledge, the relationship to existing legal institutions, legal outlook.

Keywords: investigators, deformation, professional sense of justice.

УДК 159.9:34.01

О. О. ЄВДОКІМОВА,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

Л. О. БОНДАРЕНКО,

*викладач кафедри соціології та психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ФЕНОМЕН ПРОСТИТУЦІЇ В РАКУРСІ ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ

Розглянуто психологічні аспекти такого соціального явища, як проституція. Проаналізовано причини проституції та численні психологічні концепції її походження:

- теорію девіантності;
- соціально-психологічну теорію;
- радянську точку зор;
- кримінально-антропологічну школу Ч. Ломброзо, Г. Ферреро та інших;
- погляди З. Фрейда на природу проституції;
- теорії ментальних захворювань;
- теорії проміскуїтету – гедонізму та сексуальних аддиктивних почуттів;
- теорії гіперсексуальності;
- теорію інтересу як психологічної підстави входження в проституцію;
- теорію американського дослідника В. Томаса;
- теорії економічних чинників входження у проституцію.

Ключові слова: аддикції, проміскуїтет, гіперсексуальність, девіантність, особистість, проституція, психологічна концепція.

Проституція як соціальне явище, властиве практично всім історичним формам громадської організації, виникнувши в найдавніші часи, зберігається до наших днів. Сьогодні вона є, з

одного боку, загально визнаним негативним соціальним явищем, з іншого боку, – надзвичайно прибутковим і легальним у багатьох країнах бізнесом. У світі існує величезний ринок